

STUBER ANDREA

Társzerző: a színész

■ HAŠEK—BURIAN: SVEJK ■

A XX. századi irodalom egyik kedves találós kérdése, hogy vajon hülye volt-e Svejk, vagy csak úgy csinált. Efölött bárki vitát nyithat önmagában, aki elolvassa Jaroslav Hašek regényét. Mármost színpadon leegyszerűsödik a helyzet. Ott Svejk, a derék katona klasszikus kabaréfiguraként működik. A műfaj egyik alaptípusát testesíti meg: a jámbor balekot, aki szó szerint veszi, amit mondanak neki, s ebből következően mindig mindent félreért. Az ő grandiózusz lükesége a bonyadalmak szervezőereje. Ez a hülyeség jóhiszemű, nyíltszívű és lefegyverző, így jelenetről jelenetre boldog véget garantál hősünk számára annyi balszerencse közt.

A színpadi Svejk el-eltávolodik az eredeti regényalaktól. Már csak azért is, mert rendre újabb és újabb emberek szólnak bele abba, hogy milyen legyen. Hašeknek az elmúlt évtizedekben vagy tucatnyi magyar társszerzője akadt – írók, dramaturgok, komponisták és dalszövegfelelősök –, akik mind újabb vonásokat rajzoltak fel a nagy, közös Svejk-képre. A legfőbb társszerző maga a színész, aki eljuttassa a bezupált prágai kutyakereskedőt. A címszereplő csak a legkritikább esetben olyan tömzsi, kerek képű, borostás, tüsi hajú fickó, mint amilyennek Svejket ismerjük. (Nota bene: talán egyáltalán nem kell olyanoknak lennie. Hašek ugyanis a regényben nem írja le hőse külsejét, Josef Lada híres rajzait pedig nem láthatta – azok az ő halála után születtek.)

Bakai László Svejke – a veszprémi Petőfi Színház *Svejk*-előadása cakompakk a címszereplő Bakaié – valahogy átszűrte magán a múlt század számos komikusának jellemző vonását. Az alakításban mintha benne rejlene Chaplin ruganyos aktivitása, Fernandel bárgyú arckifejezése, Mr. Bean idétlen nyakatekertése, vagy hogy itthon maradjunk: helyenként még Salamon Béla rafinált blazírtága is. Figuráisan Bakai úgy állítja elő az alakot, hogy minden részletében groteszkre veszi. Sajátos testtartásban játszik: akárha vállfával együtt húzta volna fel az ingét. Talán ennél is továbbmegy. Egy egész, képzeletbeli állófogast tart magán a ruhája alatt. Két könyökét hátravonja, vállalai közé befeszíti a fejét, melyet mintha gumiból készült Hitler-maszk fedne. (Persze nincs álarc a színészen, csak olyan az arca, amelyet akar.) Kis bajuszt, lenyalt frizurát visel, visszatérő mozdulattal simítgatja a haját. Az alakítás alaphangja olyan, mint amikor Mikó István amerikai rajzfilmet szinkronizál. De százféle más hangot is használ Bakai, egymástól teljesen eltérőeket, például ahogy felidéz egy-egy szereplőt Svejk múltjából. (Egyébként nagyon pontosan intonálva, kifogástalanul beszél, ami ritka manapság. Minden szavát tökéletesen érteni még akkor is, amikor tele a szája virslivel.)

Svejk tehetsége abban áll, hogy elveszti a háborút azok számára, akik harcba küldik. Bakai Svejke azonban nem vesztes típus. (Még ha egy pillanatra összeszorul is a torkunk, amikor az előadás végén a hadba vonuló Lukášt és tisztiszolgáját csatazaj, robbanások döreje és villanása kíséri.) Bakai színészi diadalt ül. Lehengerlően komédiázzik: halmoz és herdál. Amikor kap egy lavór vizet, abba zoknistól lép bele, majd lehúzza magáról, és kimossa a zoknit, hogy később avval kezdjen csapkodni maga körül, és még ki tudja, hány bőrt húz le – tetszetős képzavar! –

Ilovszky Béla felvétele

Bakai László (Svejk) és Kőrösi Csaba (Lukáš)

egy zokniról. Minden jelenetvéget nagy, feltűnően kitett slussz-poénnal zár; a nyílt színi átdíszletezés alatt vidám indiánszokellésekkel közlekedik a sötétben. Bakai ugyanis fékezhetetlenül élvezi az előadást. Játékköröme oly elsöprő, hogy mindannyian behódolunk neki. A csupán statisztának látszó partnerek – Szakács László magas nyomású Katz lelkészé, Kőrösi Csaba pöffeteg Lukáš hadnagyként vagy a több nőalakot elegánsan megformáló Bajcsay Mária – és a nézők egyaránt.

Alapjában véve késztermékekkel állt elő a veszprémi színház biztosra menő új vezetése. A rendező Tömör Péter egyszer már megcsinálta Bakai Lászlóval ezt a *Svejket*, 1989-ben Zalaegerszegen. Valószínűleg Bakai Svejke az egyetlen, nyilvánosság előtt mutatkozó közszereplő, aki ugyanolyan maradt az elmúlt tizenkét évben.

HAŠEK—BURIAN: SVEJK (Petőfi Színház, Veszprém)

SZÍNPADRA ALKALMAZTA: Pándy Lajos. DÍSZLET: Perlaki Róbert. JELMEZ: Laczó Henriett. ZENE: Tucsni András. RENDEZŐ: Tömör Péter. SZEREPLŐK: Bakai László, Szakács László, Kőrösi Csaba, Palásthy Bea, Ferenczy Csongor, Bajcsay Mária, Benczédi Sándor, Joós László, Baj László, Kanda Pál, Tóth Loon, Keresztes János.